

Številka: Up-374/15-18

Datum: 11. 5. 2018

ODLOČBA

Ustavno sodišče je v postopku odločanja o ustavni pritožbi Zorana Markovića, Maribor, ki ga zastopa Peter Peče, odvetnik v Mariboru, na seji 11. maja 2018

odločilo:

Sklep Višjega sodišča v Ljubljani št. Cst 208/2015 z dne 1. 4. 2015 in sklep Okrožnega sodišča v Mariboru št. St 1250/2014 z dne 11. 3. 2015 se razveljavita. Zadeva se vrne Okrožnemu sodišču v Mariboru v novo odločanje.

OBRAZLOŽITEV

A.

1. Sodišče prve stopnje je na ugovor ene od upnic ustavilo postopek odpusta obveznosti in zavrnilo pritožnikov predlog za odpust obveznosti. Ugotovilo je obstoj razloga iz 4. točke 399. člena Zakona o finančnem poslovanju, postopkih zaradi insolventnosti in prisilnem prenehanju (Uradni list RS, št. 13/14 – uradno prečiščeno besedilo in 10/15 – popr. – v nadaljevanju ZFPPIPP), ker naj bi pritožnik (dolžnik) v obdobju zadnjih treh let pred uvedbo stečaja sklenil kreditne in poroštvene pogodbe. Pri tem naj ne bi bilo pomembno, ali je šlo za prevzemanje novih obveznosti (tj. ali imajo sklenjene pogodbe naravo novacije) ali pa zgolj za reprogramiranje starih obveznosti. Za prevzemanje novih oziroma dodatnih obveznosti naj bi se štelo tudi podaljševanje kreditnih in poroštvenih obveznosti v nedovoljenem obdobju (sklep Višjega sodišča v Ljubljani št. Cst 340/2013 z dne 19. 11. 2013). V spornem obdobju naj bi se pritožnik zavezal za plačilo več kot deset milijonov EUR, vrednost njegovega premoženja pa naj bi znašala približno milijon EUR in pol. Zato naj bi šlo za prevzemanje obveznosti, ki so nesorazmerne pritožnikovemu premoženjskemu stanju. Pritožnik naj bi se aktivno ukvarjal z nepremičninami na trgu, zato naj bi mu bila realna tržna vrednost nepremičnin znana. Posledično naj bi mu bilo znano, da njegovo premoženje v nobenem trenutku ne zadošča za poplačilo vseh obveznosti.

Višje sodišče je zavrnilo pritožnikovo pritožbo in potrdilo odločitev nižjega sodišča ter pritrdilo njegovim razlogom. Soglašalo je s presojo prvostopenjskega sodišča, da je šlo za prevzemanje novih oziroma dodatnih obveznosti. Menilo je, da te ugotovitve ne more spremeniti niti pritožnikova trditev, da je obveznosti v enakem obsegu imel že prej in da gre le za podaljševanje obveznosti, prevzetih pred spornim obdobjem.

2. Pritožnik zatrjuje kršitev 22. člena Ustave. Nobeno sodišče naj ne bi odgovorilo na pritožnikove navedbe o pravni naravi novo sklenjenih pogodb in o upoštevni okolščini obravnavanega primera. Višje sodišče naj bi se temu odgovoru izognilo, saj se do nekaterih pritožbenih navedb sploh ni poskusilo opredeliti. Odločitvi sodišč naj bi bili v nasprotju z določili Obligacijskega zakonika (Uradni list RS, št. 97/07 – uradno prečiščeno besedilo – v nadaljevanju OZ) in sodno prakso. Pritožnik meni, da sta izpodbijani odločitvi arbitrarni, ker sta sodišči šteli, da gre pri kreditnih pogodbah, sklenjenih v spornem obdobju, za prevzemanje novih obveznosti, dejansko pa naj bi šlo le za reguliranje že obstoječih obveznosti. S temi reguliranimi pogodbami naj bi se zgolj podaljšali roki zapadlosti obveznosti po obstoječih pogodbah. Pritožnik naj ne bi prevzel novih obveznosti, zato se naj te ne bi v ničemer povečale. Pri tem naj torej denarnega toka ne bi bilo. V tem primeru naj ne bi šlo za novacijo, saj naj obveznosti po novih pogodbah ne bi imele drugačnega predmeta niti drugačne pravne podlage. Sklenitev novih pogodb naj bi bila zahteva bank zaradi podaljšanja rokov zapadlosti. Banka naj ne bi poskrbela za izterjavo, pač pa je z novimi pogodbami podaljšala in umetno ohranjala boniteto iz razlogov na njeni strani. Zato naj navedenih pogodb ne bi bilo mogoče šteti kot novo obremenitev.

3. Senat Ustavnega sodišča je s sklepom št. Up-374/15 z dne 25. 9. 2017 ustavno pritožbo sprejel v obravnavo. Na podlagi prvega odstavka 56. člena Zakona o Ustavnem sodišču (Uradni list RS, št. 64/07 – uradno prečiščeno besedilo in 109/12 – v nadaljevanju ZUstS) je Ustavno sodišče o tem obvestilo Višje sodišče v Ljubljani. Na podlagi drugega odstavka navedenega člena ZUstS pa je pozvalo upnike pritožnika s pozivom, ki je bil objavljen na spletnih straneh za objave v postopkih zaradi insolventnosti, naj se izjavijo o ustavni pritožbi. Na ustavno pritožbo ni odgovoril nihče.

B.

4. Pritožnik sodiščema očita, da nista odgovorili na njegove navedbe glede narave sklenjenih kreditnih in poroštvenih pogodb v triletnem obdobju pred začetkom stečajnega postopka. Pritožnik je namreč tako v odgovoru in dopolnitvi odgovora na ugovor kakor tudi v pritožbi zoper sklep sodišča prve stopnje navajal, da je v obravnavanem primeru šlo le za podaljšanje roka zapadlosti obveznosti po že obstoječih pogodbah, da novih obveznosti ni prevzema in da se zato njegove obveznosti niso v ničemer povečale. Navaja še, da denarnega toka ni bilo, prav tako

pa naj se ne bi spremenile niti poroštvene obveznosti. Meni, da bi morali sodišči te okoliščine upoštevati pri presoji, ali sploh gre za prevzemanje obveznosti na podlagi 4. točke 399. člena ZFPPIPP, in zato na njegove navedbe odgovoriti. Pritožnik izpodbijanima odločitvama očita tudi arbitrarnost, ker naj bi bili v nasprotju z določili OZ in sodno prakso, saj naj pri sklenjenih pogodbah v upoštevem obdobju treh let pred začetkom postopka osebnega stečaja ne bi šlo za prevzemanje novih obveznosti, pač pa le za reguliranje že obstoječih obveznosti.¹ Pogoj za preizkus razumnosti sprejete odločitve je njena ustrezna obrazložitev.² Zato mora Ustavno sodišče najprej ugotoviti, ali je očitke o neobrazloženosti izpodbijanih odločitev utemeljen oziroma ali je obrazložitev sodišča morda taka, da ne zadosti zahtevam iz 22. člena Ustave.

5. Iz ustaljene ustavnosodne presoje izhaja, da je obrazložena sodna odločba bistveni del poštenega sodnega postopka, ki ga v okviru pravice do enakega varstva pravic zagotavlja 22. člen Ustave. Z njo mora sodišče na konkreten način in z zadostno jasnostjo opredeliti razloge, na podlagi katerih je sprejelo svojo odločitev. Sodišče se mora z navedbami strank seznaniti ter se do njih, če so dopustne in za odločitev pomembne, v obrazložitvi sodne odločbe tudi opredeliti. Za zagotovitev ustavne pravice do poštenega sojenja kot tudi za zagotovitev zaupanja v sodstvo je namreč velikega pomena, da stranka, tudi če njenemu zahtevku ali pravnemu sredstvu ni ugodeno, lahko spozna, da se je sodišče z njenimi argumenti seznanilo in jih obravnavalo, da ne ostane v dvomu, ali jih sodišče morda ni enostavno prezrlo. Sodiščem obveznost, da navedejo razloge za svojo odločitev, nalaga tudi 6. člen Konvencije o varstvu človekovih pravic in temeljnih svoboščin (Uradni list RS, št. 33/94, MP, št. 7/94 – EKČP). V svojih odločitvah jo poudarja tudi Evropsko sodišče za človekove pravice. Obseg te obveznosti je odvisen od narave odločitve, okoliščin posameznega primera in pomena odločitve za stranko.³

6. Ustavna zahteva po obrazloženosti velja tudi za sodne odločbe instančnega sodišča. Ta zahteva je v primerih, ko je odgovor na očitke vlagatelja pravnega sredstva vsebovan že v odločbi nižjega sodišča, instančno sodišče pa soglaša s temi argumenti, nižja od siceršnje zahteve po obrazloženosti sodnih odločb. Vendar mora tudi v takem primeru iz sodbe izhajati, da se je instančno sodišče z navedbami strank seznanilo in jih obravnavalo.⁴

¹ OZ v 569. členu med drugim določa, da se posojilodajalec s posojilno pogodbo zavezuje, da bo posojilojemalcu izročil določen znesek denarja ali določeno količino drugih nadomestnih stvari, na prejetih stvareh pa bo posojilojemalec nato pridobil lastninsko pravico. S poroštveno pogodbo iz 1012. člena OZ pa se porok zaveže nasproti upniku, da bo izpolnil veljavno in zapadlo obveznost dolžnika, če ta tega ne bo storil.

² Prim. odločbo Ustavnega sodišča št. Up-147/09 z dne 23. 9. 2010 (Uradni list RS, št. 83/10), 8. točka obrazložitve.

³ Prav tam.

⁴ Glej odločbo Ustavnega sodišča št. Up-391/14 z dne 16. 6. 2016, 5. točka obrazložitve.

7. V obravnavanem primeru gre torej za postopek odpusta obveznosti znotraj postopka osebnega stečaja nad pritožnikom, ki ga je na pritožnikov predlog začelo sodišče s sklepom. Institut odpusta obveznosti, pri katerem gre za razbremenitev dela obveznosti fizične osebe, je eden od namenov postopka osebnega stečaja.⁵ Ta institut je za dolžnike velikega pomena, saj jim omogoča, da se pod določenimi zakonskimi pogoji rešijo bremena prezadolženosti.⁶ Predlog za odpust obveznosti lahko stečajni dolžnik za obveznosti, ki so nastale do začetka postopka osebnega stečaja, v delu, v katerem v tem postopku ne bodo plačane, vloži do izdaje sklepa o končanju postopka osebnega stečaja (prvi odstavek 398. člena ZFPPIPP). Vendar pa lahko vsak upnik ali upravitelj v določenih primerih vloži ugovor, da ni pogojev za odpust obveznosti (403. člen ZFPPIPP). Glede ovir za odpust obveznosti iz 399. člena ZFPPIPP je 404. člen ZFPPIPP določal, da se ugovor lahko vloži v šestih mesecih po objavi oklica o začetku postopka za odpust obveznosti.⁷ To se je zgodilo tudi v obravnavanem primeru. Ugovor je vložila ena od upnic, ker je menila, da zanj obstaja ena izmed ovir iz 4. točke 399. člena ZFPPIPP. Pritožnik naj bi po njenih navedbah v zadnjih treh letih pred uvedbo postopka osebnega stečaja sklenil kreditne in poroštvene pogodbe in s tem prevzemal obveznosti, ki naj bi bile nesorazmerne z njegovim premoženjem.

8. Sodišče prve stopnje je ugodilo upničinemu ugovoru, postopek odpusta obveznosti ustavilo in zavrnilo pritožnikov predlog za odpust obveznosti. Presodilo je, da je ugovor utemeljen, ker je pritožnik s sklenitvijo kreditnih in poroštvenih pogodb v spornem obdobju prevzemal nove oziroma dodatne obveznosti. Glede pritožnikovih navedb v odgovoru in dopolnitvi odgovora na ugovor, da ni prevzemal novih obveznosti, ker je šlo le za podaljšanje rokov zapadlosti že pred spornim obdobjem prevzetih obveznosti, je sodišče prve stopnje navedlo le, da ni pomembno, ali je v danem primeru šlo za prevzemanje novih obveznosti ali zgolj za reprogramiranje starih obveznosti, ker podaljševanje obveznosti v nedovoljenem obdobju prav tako pomeni prevzemanje novih oziroma dodatnih obveznosti. Pri tem se je sklicevalo na odločitev Višjega sodišča v Ljubljani št. Cst 430/2013. Skladno z navedenim vsebinskim izhodiščem je nato ugotovilo, katere pogodbe je pritožnik sklenil. Tako naj

⁵ Tako Š. Ivanjko, Insolvenčno pravo in osebni stečaj (*De lege ferenda*), Podjetje in delo, št. 6–7 (2007), str. 1164–1175. Po avtorjevem mnenju gre za dve fazi postopka osebnega stečaja: 1. faza je stečaj in sorazmerno poplačilo upnikov iz premoženja dolžnika in 2. faza je odpust obveznosti za obveznosti, ki niso poplačane v stečaju.

⁶ V nemški teoriji ustavnopravni temelj instituta odpusta obveznosti (*Restschuldbefreiung*) povezujejo s "pravico do novega začetka" (in tako tudi z 2. členom nemške ustave), kadar v insolventnost vodi navadna ali lahka malomarnost. Opozarjajo na alternativo, ki je v dosmrtni eksistenčni grožnji na dolžnikovi strani, od katere se upniki tudi ne morejo uspešno poplačati (H. P. Kirchof *et al.*, Münchener Kommentar zur Insolvenzordnung. 3. knjiga, Verlag C. h. Bech, München 2014, str. 823).

⁷ Z Zakonom o spremembah in dopolnitvah Zakona o finančnem poslovanju, postopkih zaradi insolventnosti in prisilnem prenehanju (Uradni list RS, št 27/16 – ZFPPIPP-G) je bil 399. člen ZFPPIPP spremenjen. Z navedeno spremembo je bil prav tako spremenjen tudi 404. člen ZFPPIPP, in sicer tako, da je bil rok za vložitev ugovora poenoten in ga je sedaj treba vložiti do poteka preizkusnega obdobja.

bi 29. 6. 2011 sklenil dve kreditni pogodbi (tj. pogodbi št. 18224/12 za znesek 3.992.474,43 EUR in št. 18223/82 za znesek 2.818.867,24 EUR) ter dve poroštvni pogodbi (tj. pogodbi št. 190/11 v zvezi s kreditno pogodbo št. 28136/61 za obveznost 3.787.629,04 EU in št. 190/12 v zvezi s kreditno pogodbo št. 28137/83 za obveznost 2.781.115,09 EUR).

9. V pritožbi zoper sklep sodišča prve stopnje je pritožnik ponovil navedbe iz odgovora na ugovor in njegove dopolnitve. Poudaril je, da je za presojo ugovornega razloga iz 4. točke 399. člena ZFPPIPP bistveno, da s pogodbami, sklenjenimi v upoštevem obdobju, ni prevzemal novih obveznosti, temveč je šlo za tedaj že obstoječe obveznosti. V zvezi s tem se je skliceval na sodno prakso, ki je ovrednotila poravnavo, sklenjeno v upoštevem obdobju, le kot sporazum o že prej obstoječem pravnem razmerju, ki ni škodljiva za možnost odpusta obveznosti v osebnem stečajju. Poleg tega je opozoril na nepotrebnost ukvarjanja sodišča prve stopnje z njegovimi prejemki in vrednostjo premoženja glede na prevzeti obseg obveznosti po spornih pogodbah. Vendar je tudi pritožbeno sodišče pritrdilo nižjemu sodišču ter zgolj ponovilo njegovo stališče, da odločitve sodišča glede odpusta obveznosti ne more spremeniti niti zatrjevano dejstvo, da je pritožnik obveznosti v enakem obsegu imel že prej in da gre v primeru sklenjenih pogodb le za podaljšanje roka zapadlosti že pred spornim obdobjem prevzetih obveznosti.

10. Presoja o obstoju ovire za odpust obveznosti iz 4. točke 399. člena ZFPPIPP je bila v obravnavanem primeru odvisna od vsebine nedoločenega pravnega pojma "prevzemanje obveznosti". Zahteva po razumni, izčrpni in prepričljivi argumentaciji pravnih stališč, na katerih temelji odločitev sodišča, predpostavlja, da se sodišče v primeru, ko je zakonski abstraktni dejanski stan opredeljen z nedoločenimi pravnimi pojmi, stranka pa v pravnih sredstvih argumentirano izpodbija vsebino, ki mu jo je dalo nižje sodišče, v sodbi vsebinsko opredeli do njih.⁸ Za obravnavani primer to pomeni, da sodišče lahko presoja, ali so prevzete obveznosti nesorazmerne s premoženjskim stanjem, in s tem tudi, ali ovira iz 4. točke 399. člena ZFPPIPP obstaja, šele če ugotovi, da je dolžnik prevzemal obveznosti v upoštevem obdobju pred začetkom stečajnega postopka.⁹ Za pritožnika je sporna zgolj presoja sodišč, ki se nanaša na sklepanje kreditnih in poroštvnih obveznosti zaradi reprogramiranja oziroma na vprašanje, ali to reprogramiranje pomeni prevzem novih obveznosti.

11. Ali očitano ravnanje dolžnika v upoštevem obdobju pomeni prevzemanje novih obveznosti, sodišče presoja v vsakem konkretnem primeru posebej z upoštevanjem okoliščin tega primera, pri čemer mora na argumente dolžnika, ki so vsebinske

⁸ Prim. odločbo Ustavnega sodišča št. Up-434/14 z dne 8. 1. 2015 (Uradni list RS, št. 6/15), 11. točka obrazložitve.

⁹ Presoja sodišča o obstoju te ovire poteka torej v dveh fazah: 1. ugotavljanje, ali je v prepovedanem obdobju prišlo do prevzemanja obveznosti, in 2. ali so prevzete obveznosti nesorazmerne z dolžnikovim premoženjskim stanjem. Če sodišče ugotovi, da prevzemanja obveznosti ni bilo, druga faza presoje odpade.

narave in niso že na prvi pogled neutemeljeni, vsebinsko odgovoriti. Pritožnik je vseskozi (tako v odgovoru in dopolnitvi odgovora na ugovor kot v pritožbi) opozarjal na posebne okoliščine, v katerih in zaradi katerih je sklepal sporne kreditne in poroštvene pogodbe. Poudarjal je, da je pri teh pogodbah šlo le za podaljšanje roka zapadlosti obveznosti po že obstoječih pogodbah, da novih obveznosti ni prevzemal in da se zato njegove obveznosti niso v ničemer povečale (tudi poroštvene ne) ter da denarnega toka ni bilo. Vendar pa se sodišče prve stopnje do teh navedb, ki bi lahko bile za odločitev upoštevne, ni vsebinsko opredelilo. Zavrnilo jih je namreč zgolj s stališčema, da "je povsem nerelevantno, ali je v danem primeru šlo za prevzemanje 'novih' obveznosti ali zgolj za reprogramiranje starih obveznosti", ter da je "nesporno, da je pritožnik s sklenitvijo vseh teh pogodb prevzemal 'nove' oziroma dodatne obveznosti, kar predstavlja tudi podaljševanje kreditnih in poroštvenih obveznosti, in to v 'nedovoljenem' obdobju". K vsebinskemu odgovoru na pritožnikove argumente, zakaj očitana ravnanja v upoštevnem obdobju ne morejo pomeniti prevzemanja obveznosti iz 4. točke 399. člena ZFPPIPP, v obravnavanem primeru ni pripomoglo niti naštevanje novo sklenjenih kreditnih in poroštvenih pogodb z navedbami višine obveznosti.¹⁰

12. Enako velja tudi za sklicevanje na sklep št. Cst 430/2013, v katerem se je Višje sodišče ukvarjalo le s prevzemanjem poroštvenih obveznosti, ne pa tudi kreditnih obveznosti. Poleg tega je ocenilo, da je bilo že ob sklepanju poroštev očitno, da jih dolжник ne bo mogel izpolniti, če glavni dolжник svojih obveznosti ne bo izpolnil. Te ocene izpodbijani odločitvi ne vsebujeta. V obravnavani zadevi glede na navedeno tudi citirani sklep Višjega sodišča ne daje odgovora na pritožnikove pravne argumente, ki se nanašajo na njegovo razumevanje nedoločenega pravnega pojma prevzemanja obveznosti iz 4. točke 399. člena ZFPPIPP. Zato je navedeni odgovor sodišča na pritožnikove razloge zgolj navidezen, saj nanje ne daje konkretnega vsebinskega odgovora.

13. Enako velja za obrazložitev Višjega sodišča. To je namreč glede na omenjene pritožnikove navedbe pojasnilo, da je pritožnik "nesporno" prevzel obveznosti v skupni višini 13.880.085,80 EUR, v nadaljevanju pa pritrdilo razlogom sodišča prve stopnje glede prevzemanja novih oziroma dodatnih obveznosti. Ob tem je tako kot sodišče prve stopnje zavrnilo pritožnikove pritožbene navedbe o pomembnosti konkretnih okoliščin za ugotovitev nastanka oziroma prevzema nove obveznosti s pojasnilom, da ugotovitve o prevzemanju novih oziroma dodatnih obveznosti ne more spremeniti niti zatrjevano dejstvo, da je obveznosti v enakem obsegu imel že prej in da gre zgolj za podaljševanje že pred spornim obdobjem prevzetih obveznosti. Tudi ta stališča Višjega sodišča ne vsebujejo vsebinskih razlogov za zavrnitev

¹⁰ Sodišče prve stopnje je namreč v nadaljevanju še pojasnjevalo, katere nove pogodbe je pritožnik sklenil v prepovedanem obdobju in v kateri višini ter zakaj je pri tem šlo za prevzemanje z njegovim premoženjem nesorazmernih obveznosti. Vendar pa ta obrazložitev v obravnavanem primeru glede na pritožnikove navedbe v fazi ugotavljanja, ali je sploh šlo za prevzem novih obveznosti, ni pomembna (prim. prejšnjo opombo).

pritožnikovih vsebinskih argumentov. Iz priložene pritožbe je razvidno, da je pritožnik v njej izrecno opozarjal, da sta prav ti dejstvi po njegovem mnenju za odločitev odločilni. Tudi na to svoje stališče ni dobil odgovora. Glede na to, da je institut odpusta obveznosti za dolžnika izjemnega pomena, ker mu omogoča razbremenitev finančnih obveznosti, ki bi ga sicer lahko pripeljale na rob preživetja, je še toliko bolj pomembno, da sodišče v takih primerih poda vsebinske razloge za svoja stališča v zvezi z odpustom obveznosti. Ker sta glede na navedeno izpodbijani sodni odločitvi obrazloženi zgolj navidezno, sta sodišči kršili pritožnikovo pravico do obrazložitve sodne odločbe iz 22. člena Ustave.

14. Ustavno sodišče je glede na navedeno razveljavilo izpodbijana sklepa in zadevo vrnilo Okrožnemu sodišču v Mariboru v novo sojenje. Ker je odločitvi razveljavilo že zaradi ugotovljene kršitve 22. člena Ustave, pritožnikovih očitkov o kršitvah drugih človekovih pravic ni presojalo.

C.

15. Ustavno sodišče je sprejelo to odločbo na podlagi prvega odstavka 59. člena ZUstS v sestavi: predsednica dr. Jadranka Sovdat ter sodnice in sodniki dr. Dunja Jadek Pensa, DDr. Klemen Jaklič, dr. Rajko Knez, dr. Etelka Korpič – Horvat, dr. Špelca Mežnar, dr. Marijan Pavčnik in Marko Šorli. Odločbo je sprejelo s sedmimi glasovi proti enemu. Proti je glasovala sodnica Mežnar.

dr. Jadranka Sovdat
Predsednica